

De Zuid-Afrikaanse studiofotograaf J.E. Middlebrook, die eind negentiende eeuw de Zulu-bevolking fotografeerde, gaf zijn portretten bij voorkeur een exotisch karakter. Deze foto heet: 'Zulu meisje. Haarstrengen met kraaltjes'.

De geportretteerden hebben geen naam, ze worden met de stamnaam aangeduid

Pondoland, zover te krijgen dat hij zou poseren in een door hemzelf meegebrachte leeuwenacht die de man - die zelf de voorkeur gaf aan een mooi gesneden Europees pak - zijn hele leven nog nooit had gedragen. Wie de foto's van Duggan-Cronin goed bestudeert, ziet in verschillende foto's ook bij andere stamhoofden diezelfde leeuwenacht over de schouders hangen. Net zoals er meerdere vrouwen op verschillende plekken poseren met dezelfde kralenketting. Het is duidelijk: Duggan-Cronin zoude rond met een kist met 'authentieke' attributen om zo een nostalgische visie te creëren van een in westerse ogen primitief en exotisch volk - terwijl die oude tradities allang verdwenen waren. De verslaggever van de *Diamond Fields Advertiser* citeert in zijn artikel een inwoner: „Wat heeft het voor zin dat jullie ons proberen beschaving bij te brengen, als jullie ons fotograferen in dierenhuiden die we zelf allang weggegooid hebben.”

Artur Walther was geraakt door het verschil in benadering van deze rondtrekkende Duggan-Cronin en van de fotografen die de portretten maakten die Santu Mofokeng bij elkaar bracht: „Duggan-Cronin vertelde deze mensen hoe ze moesten kijken, hoe ze moesten zitten, wat ze moesten dragen. Bij Mofokeng waren doorgaans de geportretteerden zelf de opdrachtgevers - ze hadden controle over hun eigen beeltenis. Wat ook opvalt: in The Black Photo Album staat in de bijschriften bij bijna iedereen een naam en worden mensen daarmee volwaardige burgers. Bij Duggan-Cronin worden ze beschreven als 'Ovamba-vrouw', of 'Morolong-jongere' - termen die suggereren dat het hier gaat om vertegenwoordigers van een bepaalde stam, een bepaald raciaal type, een object.”

Erotisering van het zwarte lichaam

In de geschiedenis van de Afrikaanse fotografie zit in alle gaten en kieren het spanningsveld van macht en onmacht, van overheerser en onderdrukte, van kijken en bekeken worden. Tijdens de ontdekkingsreizen, het kolonialisme (en later de Apartheid) vind je die spanning in foto's die werden gebruikt voor de studies waarin schedels en neuzen werden gemeten, lichaamsgewicht en hoe dik de billen waren. Je vindt die spanning in de portretjes die de missionarissen lieten maken van hun Afrikaanse bekeerlingen - zie, zo zagen ze er uit voor en zo na de kerstening. Je vindt 'm in de kiekjes die werden gemaakt als toeristisch souvenir maar die de Europese bestuurders gebruikten als propaganda voor hun imperialisme - kijk ze toch eens, die onderontwikkelde halve wilden, ze hebben leiding nodig.

Hetzelfde ongemak ervaren we als we kijken naar de beelden die, decennia later, Leni Riefenstahl maakte van de gespierde, glimmende Nuba-mannen - foto's waar de erotisering van het zwarte lichaam vanaf druip. Of in de de sterk naar exotisme neigende Afrika-foto's van Peter Beard, die zich graag gehuld in een luipaardvel of in de bek van een krokodil liet vastleggen - en alsof dat niet genoeg was gaf hij de foto's nog een extra exotisch tintje mee door ze met sepia ouder te doen lijken.

En we zien dit soort geromantiseerde beelden nog steeds: bij Jimmy Nelson (*Before They Pass Away*) en Sebastião Salgado (*Genesis*) die stammen vragen hun mooiste kostuums aan te trekken om ze vervolgens in een spectaculair decor, in adembenemende composities, als een stereotype neer te zetten.

Er is een groep hedendaagse fotografen die deze stereotypering van die oude, etnografische foto's als onderwerp neemt, zegt Artur Walther. „Om te onderzoeken, om kritiek te leveren of om de clichés op de hak te nemen.” Walther bezit naast de historische foto's een indrukwekkende collectie hedendaagse fotografie, en bracht een selectie samen in de expositie *Distance and Desire* (nu nog te zien in Berlijn). Daarin vinden we onder andere werk van de Zuid-Afrikaanse kunstenaar Candice Breitz die in haar serie *Ghost* speelt met clichématige toeristische afbeeldingen van halfnaakte vrouwen. Door deze vrouwen te presenteren als een soort etnografisch spektakel ontnem je hun hun identiteit - is het idee van Breitz, die dat benadrukt door hun beeltenis vervolgens volledig weg te knippen en niets meer dan het iconische, het direct herkenbare (de hut, de kralenketting de oorbellen) te laten zien.

De Kameroense studiofotograaf Samuel Fosso trok alles uit de kast om een kleurrijken over-the-top beeld te creëren van 'het Afrikaanse stamhoofd' - met alle stoffen van het in Afrika populaire, Nederlandse merk Visco die hij maar kon vinden, zijn torso behangen met een hele lading gouden kettingen en kralen, om zijn middel een luipaardvel en op zijn hoofd een muts van bont. Een parodie op een cliché gepresenteerd met fantasie en humor.

Artur Walther: „Ik ben geïntrigeerd door het grote verschil tussen de gangbare representatie van Afrika door de media, maar ook door de clichématige manier waarop dat gebeurt door fotografen als Leni Riefenstahl, Peter Beard en Sebastião Salgado, en het werk van hedendaagse fotografen die zichzelf en hun omgeving op hun eigen voorwaarden weergeven. Hedendaagse Afrikaanse kunstenaars maken werk dat sterk analytisch is en er is een sterk zelfbewustzijn. Zij laten zien hoe Afrika naar zichzelf kijkt.”

Distance and Desire, Encounters with the African Archive, t/m 14 juni in het Amerikahaus, C/O Berlin. co-berlin.org
The Order of Things, moderne en hedendaagse fotografie met als onderwerp series en typologieën, tot 10 oktober in de expositieruimte in Burlafingen, walthercollection.com
Werk uit The Walther Collection is van 17 oktober t/m 17 januari 2016 te zien in La Maison Rouge in Parijs, lamaisonrouge.org

Foto uit The Black Photo Album van Santu Mofokeng: Ouma Maria Letsipa, geboren Van der Merwe, met haar dochter Minkie.

Santu Mofokeng / Courtesy Lunetta Bartz, MAKER, Johannesburg

Uit The Black Photo Album: Elizabeth en Jan van der Merwe. Santu Mofokeng / Courtesy Lunetta Bartz, MAKER, Johannesburg

Arthur Walther

geboren in het Zuid-Duitse Ulm in 1948;
woont en werkt in New York en Burlafingen, net buiten Ulm;
studeerde onder andere aan Harvard;
werkte tot 1994 op Wall Street bij Goldman Sachs;
bezit behalve een belangrijke collectie Afrikaanse fotografie, een grote collectie Aziatische en Duitse fotografie;
zat in verschillende commissies en besturen, onder andere bij het MoMA, het Whitney Museum en in het International Center of Photography (ICP) in New York;
reist met regelmaat naar Zuid-Afrika om daar in plaatselijke archieven onderzoek te doen naar historische foto's.